

hem toe 'als een geestverwant'. We mogen Anagrapheus weer dankbaar zijn voor zijn getrouwe reproductie ⁷⁾! Ditmaal lijkt hij mij een poging te doen een verklaring te geven, door in de lofzang op Maria, die op de geciteerde passage de inleiding vormt, nadruk erop te leggen, dat Maria 'van trap tot trap was opgeklommen tot de meest verlichte begrippen van den tegenwoordigen tijd' ⁷⁶⁾. Hij lijkt me te bedoelen: omdat Erasmus verlicht was, mocht Maria hem een geestverwant achten; zij was immers zelf verlicht.

Mij dunkt, de verklaring valt niet zo rechtlijnig te vinden – wat is trouwens precies de verlichting van Erasmus en die van Maria? Er moet iets meer in Maria's groet liggen, en we zullen hier 'over de band moeten spelen'; zelfs over twee banden ⁷⁷⁾.

Als we de plaats van de Zwijndrechters in de kerkelijke geschiedenis van het begin van de negentiende eeuw bezien, kunnen we stellen, dat ze zich tegen de officiële kerk hebben verzet slechts in zoverre die de burcht was van wat De Clerq heeft genoemd 'het bedaard zedekundig geloof onzer eeuw' ⁷⁸⁾, en vooral sociaal in verzet zijn gekomen tegen de burger, die zich in die kerk breed maakte – de prestatie der Nieuwlichters op sociaal gebied, vrucht van hun geloof en doorzettingsvermogen, valt hier buiten ons gezichtspunt –; maar dat ze, theologisch zelf sterk 'links' georiënteerd, zich hebben afgezet tegen de orthodoxie. Deze leefde in die dagen in de conventikels (men herinnert zich dat Muller en Maria beide daaruit voortkomen), en ook in het Réveil, dat inzake de vraagstukken van zonde en genade, van de leer der voldoening door Christus en Zijn godheid met de conventikels gelijkop gaat, en 'zijn ziel terugvindt in de stellingen der Hervormers' ⁷⁹⁾.

Verschillende malen nu worden in geschriften uit de kring van het Réveil de Zwijndrechters genoemd. Zo in het Adres aan de Hervormde Gemeente in Nederland van 1843 ⁸⁰⁾, waar melding wordt gemaakt van een anoniem boekje, waarin was aangetoond hoe Stoffel Muller 'in een genialen sprong' tot dezelfde uitkomst was gekomen als, 'langs de omslachtige weg van geleerdheid', de Groninger School ⁸¹⁾ – voor het Réveil 'het Carthago delenda van die dagen' ⁸²⁾.

Dit boekje, dat met grote waarschijnlijkheid aan Capadose moet worden toegeschreven ⁸³⁾, is een Diligence-praatje, getiteld 'Zwijndrechtsche en Groninger Godgeleerde Wetenschap, opgedragen aan de Studenten in de Theologie', bij P. C. van Dil, 's-Gravenhage,